

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA STUDIJŲ UNIVERSITETUOSE ORGANIZAVIMAS IR LĖŠŲ, SKIRTŲ STUDIJOMS IR MOKSLUI BEI INVESTICIJOMS, PANAUDOJIMAS

2007 m. gegužės 15 d. Nr. VA-50-4P-8
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant
Valstybės kontrolės 5-ojo audito departamento direktorės Daivos Bakutienės
2006-10-20 pavedimą Nr. 50-4P

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:
Jonas Izokaitis (grupės vadovas)
Arturas Balsys
Agnė Baranauskaitė
Solveiga Naginevičiūtė
Vita Kondratavičiūtė (specialistė, valstybinio auditoriaus padėjėja)

Auditas pradėtas 2006-10-20
Auditas baigtas 2007-05-15

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

SANTRAUKA

Aukštosiose mokyklose rengiamų specialistų kvalifikacija turi atitikti darbo rinkos poreikius. Visa tai gali užtikrinti tik efektyvi aukštojo mokslo kokybės sistema, atitinkanti Europos Sąjungos ir kitų šalių gerąją praktiką.

Audito metu vertinome, ar: studijoms skiriamos lėšos atitinka jų poreikį; universitetams skiriamos valstybės biudžeto lėšos siejamos su atitinkamų studijų programų kokybe ir universitetų veiklos rezultatais; priimamų ir planuojamų priimti studentų skaičius derinamas su darbo rinkos reikalavimais ir jos ilgalaikiais pokyčiais; vidinės ir išorinės kokybės sistema atitinka Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatas; universitetų turtas valdomas efektyviai.

Audito metu nustatyta, kad:

- Švietimo ir mokslo ministerija netinkamai formavo ir įgyvendino valstybinę studijų politiką, nes laiku neparengė 5 metų perspektyvinio Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros plano projekto, neužtikrino studijų programų atnaujinimo ir tobulinimo perspektyvos ir efektyvesnės studijų finansavimo sistemos tobulinimo.
- Universitetams skiriamos valstybės biudžeto lėšos nesiejamos su dėstomų programų kokybe ir universitetų veiklos vertinimo rezultatais. Aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006–2010 metų plane studijų ir mokslo finansavimas nesiejamas su studijų kokybe, per mažai priemonių skirta studijų kokybei gerinti.
- Biudžeto asignavimų skyrimas universitetams neatitinka teisinio reglamentavimo. Studijoms skiriama tik apie pusę lėšų, apskaičiuotų pagal Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodiką, todėl universitetai dalį gautų pajamų, kurias galėtų skirti mokslui vystyti, darbuotojų kvalifikacijai kelti, mokslo ir studijų materialinei bazei gerinti ir kt., skiria studijoms finansuoti. Nėra bendros reglamentuotos tvarkos, pagal kurią universitetai priskirtų išlaidas tam tikroms reikmėms.
- Universitetai negali racionaliai planuoti ir vykdyti studijų ir mokslo plėtros, nes lėšos skiriamos ne pagal patvirtintą Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodiką, nėra patvirtintų aiškių ilgalaikių finansavimo planų, kriterijų, kuriais vadovaujantis mažinamas arba didinamas mokslo ir studijų finansavimas (apskaičiuotas pagal metodiką).
- Galiojanti studijų kreditavimo sistema turi būti tobulinama, taikoma ES ir kitų šalių praktika.

- Universitetinių studijų finansavimas nesusijęs su universitetų veiklos vertinimo rezultatais, reitingavimu, kuris taikomas daugelyje pasaulio šalių.
- Universitetai iki galo nepanaudoja mokslinių tyrimų bazės ir mokslinio potencialo užsidirbti papildomoms pajamoms vykdant mokslinius tiriamuosius projektus ir teikiant paslaugas (tik pusė visų universitetų gauna pajamų iš šios veiklos, kitiems pagrindinis finansavimo šaltinis – valstybės biudžetas).
- Studijuojančiųjų vakarinėse ir neakivaizdinėse studijų programose daugėja. Dėl didėjančio studentų, studijuojančių savomis lėšomis, skaičiaus blogėja mokymosi sąlygos, nes įmokos už studijas nepadengia visų išlaidų.
- Planuojant priimamų studentų skaičių, neatsižvelgiama į realų universitetų finansavimą, studijų kokybę, nes nesivadovaujama aiškiais ir suderintais kokybės vertinimo kriterijais.
- Planuojant priimamų studentų skaičių neatsižvelgiama į darbo rinkos reikalavimus ir pokyčius, nevykdoma ilgalaikių specialistų poreikio tyrimų visos šalies mastu, nėra valstybinės institucijos, kuri šiuos tyrimus koordinuotų.
- Į tam tikras specialybes priimamų studentų skaičius nederinamas su realiomis aukštosios mokyklos galimybėmis teikti tinkamos kokybės studijas, neatsižvelgiama į tai, ar mokymo bazė pritaikyta atitinkamoms studijų programoms vykdyti, ar pedagoginis ir mokslinis personalas yra tinkamos kvalifikacijos.
- Aukštojo mokslo studijų ir mokslo kokybės užtikrinimo sistema nepakankama, nes: ne visuose universitetuose sukurta vidinį studijų kokybės vertinimą užtikrinanti sistema, nevykdoma nuolatinės stebėsenos, nenustatyta bendrų vertinimo kriterijų, nepaskirta už vidinę studijų kokybę atsakingų asmenų, nereglamentuotas jų darbas; per mažai programų pateikiama išoriniam vertinimui, atliekant išorinį kokybės vertinimą per mažai dalyvauja užsienio ekspertai; Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintas aštuonerių metų universitetų programų akreditavimo laikotarpis yra per ilgas, nes dėstomos programos gali tapti neaktualios mokslo ir darbo rinkos požiūriu; kai kuriais atvejais universitetai priima studentus į specialybes, kuriose dėstomos Studijų kokybės vertinimo centro ribojamai akredituotos programos; daugelio studentų netenkina studijų programų kokybė, dėstytojų kompetencija, dėstymo metodika; ne visos vidinio ir išorinio kokybės vertinimo užtikrinimo nuostatos atitinka Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatas.
- Esant dabartiniam universitetų tinklui, rengiant vienodos specialybės studentus įvairiuose universitetuose, yra skaidomos tas pačias studijų programas dėstančių dėstytojų jėgos, negalima koncentruotai panaudoti valstybės biudžeto lėšų programų studijų kokybei gerinti.

- Universitetų materialinė bazė neatitinka šiuolaikinių reikalavimų (apie 90 proc. visų universitetų pastatų reikalingas remontas, labai bloga daugelio bendrabučių būklė, pasenusi laboratorijų įranga ir kt.). Universitetai nėra nustatę prioritetų investicijoms. Dauguma universitetų neužtikrina studentams tinkamų gyvenimo bendrabučiuose ir mokymosi sąlygų.
- Kai kurie universitetai neefektyviai ir neteisėtai naudoja valstybės biudžeto lėšas ir disponuoja jiems patikėtu turtu.
- Švietimo ir mokslo ministerija, skirdama universitetams lėšas programoms (ministerija yra šių programų koordinatore) vykdyti, neužtikrina valstybės biudžeto lėšų naudojimo kontrolės.
- Švietimo ir mokslo ministerija neužtikrina, kad mokslo ir studijų informacinė sistema būtų sukurta reikiamu laiku.

Audito ataskaitoje pateiktos rekomendacijos Švietimo ir mokslo ministerijai bei universitetams.

Švietimo ir mokslo ministerijai:

- Inicijuoti teisės aktų pakeitimus dėl studijų ir mokslo finansavimo sistemos tobulinimo, atsižvelgiant į universitetų studijų ir mokslo bei eksperimentinės plėtros kokybę, visuomenės bei darbo rinkos poreikių tenkinimą ir universitetų veiklos efektyvumą.
- Įgyvendinti tokią universitetų finansavimo sistemą, kuri būtų siejama su Aukštojo mokslo įstatyme įtvirtinta nuostata. Nustatyti finansavimo kriterijus ir koregavimo koeficientus. Patvirtinti ilgalaikius finansavimo planus.
- Tobulinti universitetų bendrą vertinimo sistemą, siekiant susieti aukštojo mokslo finansavimą su universiteto veiklos rezultatais, reitingavimu.
- Kartu su kitomis ministerijomis inicijuoti ir koordinuoti specialistų poreikio tyrimus visos šalies mastu, teikti reikiamą informaciją universitetams ir visuomenei, atsižvelgiant į tai planuoti priimamų studentų skaičių.
- Inicijuoti vieningą vidinio ir išorinio aukštojo mokslo ir studijų kokybės vertinimo užtikrinimo sistemos, atitinkančios Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatas, sukūrimą ir reikiamų teisės aktų pakeitimus.
- Užtikrinti studijų programų vertinimą reikiamu laiku, peržiūrėti programų akreditavimo laikotarpio trukmę, organizuoti bendrąjį universitetų veiklos efektyvumo vertinimą. Organizuoti informacijos apie universitetų veiklos efektyvumą ir studijų kokybės lygį, jų atitiktį tarptautiniam lygiui, pateikimą visuomenei.

- Užtikrinti, kad universitetai pateiktų akreditacijai dėstomas programas, kad nebūtų dėstomos ribojamai akredituotos programos.
- Atlikus išsamią analizę, teikti pasiūlymus dėl universitetų filialų ir viso tinklo optimizavimo.
- Siekiant gerinti studijų kokybę, taupiau ir efektyviau naudoti valstybės biudžeto lėšas, atlikti universitetų tinklo analizę (atsižvelgiant į universitetuose ir jų padaliniuose rengiamus tos pačios programos specialistus) ir spręsti klausimą dėl universitetų tinklo optimizavimo tikslingumo.
- Inicijuoti universitetų materialinės bazės ir valdomo turto vertinimą, prioritetų investicijoms nustatymą ir racionalaus turto panaudojimo klausimų sprendimą.
- Užtikrinti spartesnę mokslo ir studijų informacinės sistemos įgyvendinimą ir atlikti šiai programai vykdyti 2001–2006 m. panaudotų lėšų vertinimą.

Universitetams:

- Aktyviau dalyvauti ES struktūrinių fondų remiamuose projektuose, bendradarbiauti su verslo atstovais, vykdant jų bei kitų valstybinių institucijų užsakomuosius mokslinius tyrimus ir darbus.
- Užtikrinti, kad studentai būtų priimami tik į tas specialybes, kuriose dėstomų programų kokybė atitiktų visus keliamus reikalavimus, mokymo bazė būtų pritaikyta atitinkamoms studijų programoms vykdyti ir pedagoginis personalas atitiktų reikiamą kvalifikaciją.
- Kartu su Švietimo ir mokslo ministerija organizuoti bendrąjį universiteto veiklos efektyvumo vertinimą ir teikti visuomenei informaciją apie universiteto veiklos efektyvumą ir studijų kokybės lygį, jo atitiktį tarptautiniam lygiui.
- Atlikus analizę, teikti pasiūlymus suinteresuotoms institucijoms dėl universiteto tinklo optimizavimo, valdomo turto efektyvaus panaudojimo.
- Užtikrinti, kad būtų sukurta ir užtikrinama studijų kokybė, kuri atitiktų Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatas ir gaires, bei vykdoma nuolatinė studijų kokybės vidinė stebėseną.
- Nustatyti ir patvirtinti laboratorinės įrangos ir kitos mokymo bazės vystymo, tobulinimo ir atnaujinimo ilgalaikius investicinius planus.
- Šiaulių ir Vilniaus universitetams pateiktos rekomendacijos dėl lėšų naudojimo ir turto valdymo efektyvumo ir teisėtumo.